

Catedra de istoria medicinei și farmaciei (cond.: prof. dr. I. Spielmann, doctor-docent) și Catedra de anatomie umană și medicină operatorie (cond.: prof. dr. T. Maros, doctor-docent, profesor emerit, membru corespondent al Academiei de științe medicale) ale I.M.F. Tirgu Mureș

UN MARE CHIRURG ROMÂN: ERNEST JUVARA (1870—1933)

dr. I. Spielmann, dr. M. Ionescu

Sărbătorit anul trecut — la împlinirea a 100 de ani de la naștere — de întreaga lume științifică, din inițiativa Organizației Națiunilor Unite pentru educație, știință și cultură, anatomist emerit, chirurg de o mare originalitate, Ernest *Juvara* se înscrie prin întreaga sa activitate printre figurile proeminente ale medicinei românești. Profesor și șef de școală de un prestigiu indiscutabil, el a crescut generații de anatomici și chirurghi. Mulți dintre protagoniștii medicinei românești în anii socialismului s-au format încă sub privirea caldă, sub mîna sigură, ajutați de spiritul veșnic frămîntat de pasiunea creației și imperativul transmiterii experienței acumulate a aceluia care a fost profesorul Ernest *Juvara*.

Bustul său turnat în bronz stă astăzi în aula instituției bucureștene, unde și-a desfășurat activitatea în anii săi maturi. Acest bust a transmis și va transmite posterității trăsăturile sale fizice, în care se îmbină în mod armonios austeritatea savantului, cu sensibilitatea artistului. Prin opera sa științifică însă, el ne mediază un portret mult mai durabil și veridic decît cel plămuit în materia inertă.

Ernest *Juvara* s-a născut în ziua de 11 mai 1870, la Birlad. A trăit 63 de ani. S-a stins după o prodigioasă activitate, în plenitudinea forțelor sale creatoare, la 5 mai 1933.

Chiar din timpul studiilor sale liceale se aprinde în sufletul tinărului *Juvara* flacăra pasiunii pentru științele naturii. În anul 1886, la vîrsta de 16 ani, îl găsim ca preparator al Laboratorului de fizică și chimie la Liceul Sf. Sava din București. Își ia bacalaureatul în litere și în științe în capitala țării, în anul 1888. Peste un an se înscrie la Facultatea de medicină din Paris. În anii săi de studenție lucrează în laboratorul de chimie al profesorului A. *Gautier*, iar apoi în cel de anatomie al profesorului P. *Poirier*. Este extern al spitalelor din Paris timp de 3 ani. Ajunge în cele din urmă șef de laborator la *Poirier* și preparator al laboratorului de anatomie patologică al Clinicii chirurgicale condusă de profesorul *Duplay* (Charité et Hôtel-Dieu, Paris).

La formarea personalității sale medicale alături de acești maeștrii incontestabili, au contribuit în mod substanțial și alți corifeii ai școlii de chirurgie franceze ca: *Ricord*, *Delbet*, *Rocharđ*, *Farabeuf*, *Matias*.

Timp cît lucrează în laboratorul lui *Poirier* publică o serie de lucrări de anatomie, dintre care cea mai mare faimă a avut-o cea redactată împreună cu M. *Friteu* „*Quinze leçons d'anatomie pratique*”. Ilustrațiile au fost executate tot de *Juvara*. Această lucrare a atins la vremea sa 5 ediții, și a fost tradusă și în limba germană. Chiar veșnic modestul *Juvara* va afirma mai tîrziu: „Această mică carte scrisă în spiritul elevilor, adică simplu, clar și

precis, a avut un mare succes". În prefața aceleiași lucrări, *Poirier* precizează că ea constituie o operă „aparținând în întregime elevului, colaboratorului și amicului meu *Juvara*". Medicul român a colaborat intens cu *Poirier*, fapt pentru care pledează o seamă de lucrări publicate în revistele franceze de specialitate. În momentul plecării sale din Paris, era tocmai pe punctul de a redacta capitolul „Despre artere” din tratatul de anatomie al maestrului francez.

În 1895, *Juvara* își susține teza de doctor în medicină și chirurgie cu mențiunea „extrêmement bien”, tratînd despre „Anatomia regiunii pterigomaxilare”. Lucrarea premiată de Facultatea de medicină din Paris.

În 1895, cînd *Toma Ionescu*, aflat tot la Paris, este chemat în țară pentru a ocupa la București Catedra de anatomie topografică și clinică chirurgicală, acesta îi propune lui *Juvara* — pe care-l cunoaște în capitala franceză — un post de asistent la institutul său. Refuzînd propunerile atrăgătoare, care i s-au făcut pentru a-l reține la Paris, condus de un cald patriotism, *Juvara* acceptă invitația bucureșteană, lucrînd timp de 5 ani alături de *Toma Ionescu*.

Încă în anii petrecuți la Paris, se conturează viziunea sa sintetică privind legătura organică, indestructibilă, dintre anatomie și chirurgie. Această concepție se va maturiza pe deplin în anii în care lucrează alături de *Toma Ionescu*. *Juvara* dă dovadă de spirit organizator și de o mare putere de creație, trăsături care se reflectă în activitatea și în lucrările sale scrise în această perioadă. Pentru concepția care anima pe *Toma Ionescu* și pe elevul său, este caracteristică prefața scrisă de maestrul său la lucrarea lui *Juvara* „Lecțiuni de anatomie practică”, editată la București în anul 1897. *Toma Ionescu* își exprimă aci profesiunea sa de credință referindu-se la faptul că un chirurg nu poate fi un adevărat chirurg, fără a fi totodată și un anatomist perfect. Cadavrul reprezintă pentru ambii „cartea adevărului”. „Chirurgul trebuie dar să treacă de la cadavru la omul viu, dacă nu vrea să treacă de la omul viu la cadavru. Să transforme scalpelul în bisturiu pentru a nu transforma bisturiul în scalpel, disecția în operație iar nu operația în disecție”. Această concepție, a unei chirurgii anatomice a lui *Toma Ionescu*, stă și la baza viziunii medicale a lui *Juvara*.

Afirmat deja ca anatomist de prestigiu pe plan mondial și membru al asociației anatomiștilor din Paris, pe baza talentului său și a rezultatelor sale meritorii, *Toma Ionescu* îl propune pe elevul și colaboratorul său *Juvara*, în anul 1909, profesor de clinică chirurgicală și anatomie topografică la facultatea de medicină din Iași. Sprijinit și de profesorii ieșeni, *Riegler*, *Thiron* și *Leon*, combătut de unele elemente conservative ale facultății de medicină din Moldova, *Juvara* a fost ales în cele din urmă, profesor agregat. Susținătorii săi au putut invoca în sprijinul numărării sale, contribuțiile sale substanțiale la dezvoltarea științei medicale, studiul epanșamentelor sanguine, metoda suturii peretelui abdominal prin intricația planurilor musculo-aponevrotice, cura radicală a prolapsului complet al rectului etc.

Juvara lucrează la Iași în primii ani în condiții grele: nu are o clinică proprie, este lipsit de un laborator propriu de anatomie. În cele din urmă, însă, susținut și de cercurile studențești progresiste, în frunte cu studenții de atunci *V. Rășcanu*, *N. Hortolomei*, *I. Mironescu* — viitori profesori — este ales în anii 1906—7 profesor plin, și i se asigură un serviciu propriu la Spitalul Sf. Spiridon. De atunci începe adevărata sa perioadă ieșeană, impunîndu-se prin rezultate strălucite, aplicînd în chirurgie o asepse riguroasă și o tehnică impecabilă. A organizat muzeul de piese al institutului de anatomie din Iași, unde se mai găsesc și azi piese anatomice luate de mîna sa și de eminenții săi elevi: *Tănăsescu*, *Hortolomei*. Tot acolo se mai află „écorce”-ul (figura reprezentînd toți mușchii), lucrat în gips după natură în anul 1902 de *C. Brâncuși*, sub îndrumarea profesorului *E. Juvara*.

Dintre elevii săi ieșeni s-au ridicat figuri prestigioase ale chirurgiei românești, ca viitorii profesori *Tănăsescu* și *Hortolomei*. Ultimul va arăta mai târziu, că personalitatea profesorului *Juvara*, tehnica sa chirurgicală-anatomică, au constituit unul din principalele imbolduri care l-au legat și fixat de chirurgie. „Prof. E. *Juvara* — mărturisește tot *Hortolomei* — a fost primul chirurg din Iași, de la care am învățat că, chirurgia se poate face fără sânge, fără brutalitate în timpi bine coordonați și respectând planurile anatomice.”

În anul 1912, profesorul *Juvara* e transferat la București. Preia conducerea clinicii de la Spitalul Filantropia. În timpul primului război mondial a activat la spitalele din Botoșani și Birlad, după care își preia din nou locul la Spitalul Filantropia. În 1923 este transferat la Spitalul Brîncovenesc, unde organizează o clinică unică în felul ei. Numai moartea survenită în urma unui accident fatal în ziua de 5 V 1933, îi va întrerupe această activitate prodigioasă.

Ernest *Juvara* a depus o activitate științifică multilaterală. A scris un număr de peste 225 lucrări, monografii, atât din domeniul anatomiei, chirurgiei, anatomiei-chirurgicale, cât și al tehnicii chirurgicale etc.

Prima sa lucrare de succes cum s-a arătat, a fost cea de anatomie, publicată împreună cu *Friteu*. Chiar în această operă se profilează una dintre caracteristicile activității sale științifice. Desenele anatomice, ilustrații executate de el însuși, constituie o parte integrantă a operei sale. După cum va insista *Juvara* el a dat „o importanță deosebită desenelor, al căror studiu și execuție cere un timp foarte lung uneori, chiar în detrimentul elaborării altor lucrări”.

Unul din bunii cunoscători ai operei lui *Juvara*, profesorul francez J. L. *Faure*, amintește că încă din anii săi de studenție, *Juvara* se impunea „prin perfecțiunea desenelor, cu care acoperea marile table negre din pavilionul de disecție”. Unele din aceste desene, publicate în anii cînd lucra alături de *Poirier*, au ajuns clasice și au fost reeditate de mai multe ori în limba franceză și în limba germană.

Desenele elaborate în prima sa perioadă bucureșteană au fost așa de prețuite, încît s-a cerut ca ele să fie donate Academiei franceze cu scopul de a fi reproduse. Planșele și desenele anatomice ale profesorului român l-au captivat în așa măsură pe cunoscutul anatomist german, profesorul *Waldayer*, încît acesta bulversînd întregul program oficial al vizitei de la Iași, și-a petrecut întreaga zi la Institutul de anatomie al lui *Juvara*.

Textul și desenul anatomic, reprezenta pentru *Juvara* o unitate, o modalitate de a se adresa în același timp ochiului și urechii. În aceste desene se manifestă totodată din plin talentul său artistic deosebit. Firea sa de artist a stat la baza prieteniei afectuoase care îl lega de marele pictor român Th. *Pallady*.

El se străduia să găsească forme clare de expresie a teoriilor științifice care-l preocupau, apelînd în același timp la lumina rațiunii și la puterea imaginației.

Lucrările sale de anatomie, unele în limbi de circulație universală, au cunoscut la vremea lor o mare popularitate. Studiul său publicat împreună cu *Legue*. „Les aponévroses de la paume de la main” a rămas clasică. Ligamentul descris de *Juvara* în această lucrare îi poartă și astăzi numele. Monografia „*Leidfaden für die chirurgicale Anatomie*” apărută la Berlin în 1899, o fost elogios recenzată de presa de specialitate. Profesorul *Waldayer* într-o scrisoare personală numește această lucrare „un dar prietenesc, o operă care urmează să devină o lucrare practică de mare valoare și de recomandat”.

Monografia sa referitoare la descoperirea arterelor și a ligaturilor lor este de mare folos și astăzi. Mai amintim „Manualul de anatomie chirurgicală” publicat în 1924, operă ilustrată cu planșe originale, executate după piese pe care singur le disecase, a fost caracterizată de I. L. Faure (care i-a scris prefața) drept „un frumos monument înălțat întru gloria anatomiei”.

Profunda sa pregătire de anatomist, spiritul său inventiv, firea sa de artist, au reprezentat o bază traică pentru activitatea sa chirurgicală creatoare. Receptiv față de noile cuceriri ale chirurgiei din vremea sa, *Juvara* a introdus în serviciile pe care le-a îndrumat: asepsia, antisepsia, anestezia, considerându-le premisele succesului operator. Talent strălucit al chirurgiei românești, *Juvara* era dotat cu o dexteritate manuală deosebită. Această dexteritate numită de unii din biografii săi „darul mecanicii” — îmbinată cu firea sa de artist, i-au permis să conceapă și să realizeze o serie de aparate și instrumente chirurgicale de mare valoare practică, să elaboreze procedee chirurgicale de răsunet mondial. Substanțial e îndeosebi aportul său la elaborarea tehnicii și teoriei rahianesteziei, inițiată de Toma Ionescu cu care colaborează. Rodul acestor cercetări, publicate în anul 1911, au fost deosebit de elogiate de savanți de talia lui *Leriche*, *Abadi* și alții. Între aparatele și instrumentele chirurgicale, elaborate de el amintim cele servind chirurgiei reparatoare a fracturilor și a deformațiilor osoase; fixatorul extern, sistemul de butonaj al fracturilor, legătorul automat, precum și depărtătorul abdominal, mărturie a preocupărilor sale în acest sens.

Activitatea sa în acest domeniu precum și tehnicile sale operatorii noi i-au adus, între altele, alegerea ca membru corespondent al Societății de chirurgie din Paris.

Munca sa de chirurg se caracterizează printr-o perfectă asepsie, împreună cu o tehnică operatorie simplă și rapidă, eliminarea gesturilor și manoperelor inutile, printr-o mare siguranță. Toate acestea i-au făcut posibil evitarea supurațiilor și complicațiilor postoperatorii, într-o epocă antemergătoare descoperirii antibioticelor și reanimării.

Juvara evita echipele operatorii mari, persoanele multe și inutile în sala de operație, pentru a nu compromite sterilitatea și a evita pierderea de timp. Acestea erau totodată mijloace de a preîntîmpina șocul operator și supurația.

Lucrările sale chirurgicale printre care și celebra „Lucrări de terapeutică clinică chirurgicală” (1911), în care amintește și pe colaboratorii săi *Anghel*, *Hortolomei*, *V. Rășcanu*, au rămas clasice. Dintre cele mai cunoscute procedee introduse de el și inserate azi în mai toate tratatele de chirurgie moderne, amintim: procedeul *Loison—Bălăcescu—Juvara* pentru halux vagus, procedeul *Delorme—Juvara* de rezecție a mucoasei cu plicatura musculoasei în prolapsul rectal. A executat în 1910 la Iași — printre primii — plastia cu intestin pentru aplazia vaginală, a creat în pleureziile purulente procedeul de pleurotomie cu rezecție costală sub lambou, pentru a evita pneumotoraxul post-operator. A elaborat procedeul de emasculație totală în cancerul penisului.

Juvara este autorul unor metode personale de grefă cutanată, grefă de grăsimi în plombajul cavităților osoase, grefe de aponevroză în artropatii și grefe osoase în tumori și pentru osteosinteză. A militat pentru grefele cutanate și osoase autoplastice și a fost inițiatorul osteosintezei; humerusului cu grefon peronier. A pledat în mod profetic pentru exclusivitatea autogrefelor și a intuit marele viitor ale osteosintezelor. Este creatorul unor tehnici originale, privind reparația și corectarea deformațiilor osoase, tehnici care au rămas și azi cunoscute în literatură sub numele său. El e adevăratul creator al chirurgiei ortopedice românești.

În lucrarea sa „Tratamentul operator al fracturilor diafizelor prin metoda fixatorului extern“ (1916) formulează următoarele principii ale osteosintezei:

1. Osteosinteza trebuie considerată ca operație de urgență și trebuie efectuată imediat după accident.

2. Materialul întrebuițat trebuie să fie amovibil, destul de solid, ca să asigure fără alte mijloace menținerea fragmentelor. Acest material trebuie să se poată îndepărta ușor, fără a necesita o nouă intervenție.

Principiile enunțate de el, inspirate de o bună înțelegere a biologiei țesuturilor, aplicate în epoca antemergătoare descoperirii antibioticelor, când realizarea lor cerea într-adevăr o mare pricepere și măiestrie, sînt astăzi reluate în ortopedie la un nivel superior. A fost mai ales creatorul spiritului tehnic în chirurgie, constînd în tehnici operatorii și mijloace tehnice, moment de mare importanță la vremea sa pentru dezvoltarea chirurgiei noastre.

Școala de chirurgie, creată de el, are un renume binemeritat fiind dusă mai departe de elevi merituoși, printre care: V. Rășcanu, V. Climescu, academicianul I. Făgărășanu, Victor Dimitriu, N. Covali și alții.

Impunîndu-se în chirurgia românească prin contribuții originale multiple, *Juvara* — așa cum îl va caracteriza I. L. Faure — va realiza „în vîrsta sa matură, din plin tot ceea ce promisese entuziasmul tinereții“. Ideea enunțată de savantul francez e de fapt o parafrază a unei idei a lui Alfred de Vigny, după care criteriul unei mari vieți umane este consecvența cu care visurile tinereții sînt transpuse în fapte în anii maturității.

Privită și sub acest aspect, opera lui E. *Juvara* trădează o mare și armonioasă unitate. Ea este rodul unei mari vieți, opera unui om integru, a unui creator de mare originalitate.

Sosit la redacție: 6 octombrie 1971.

Bibliografia la autori.